

Inleiding

Van 7 tot en met 10 oktober 2011 heeft een delegatie namens de Staten-Generaal deelgenomen aan de 57ste jaarlijkse zitting van de NAVO Parlementaire Assemblée. Ditmaal werd die in het Roemeense parlement in Boekarest gehouden¹. Daar vergaderden ruim 250 parlementariërs uit de lidstaten en geassocieerde en partnerlanden van de NAVO over actuele kwesties waarvoor het bondgenootschap zich gesteld ziet. Daarbij waren tevens vertegenwoordigers aanwezig uit Afghanistan, Pakistan, Zuid-Korea, Japan en Australië als van het Europees Parlement en de Raad van Europa. De Tweede Kamer werd vertegenwoordigd door de leden Ormel (CDA, delegatieleider), Ten Broeke (VVD), Bosman (VVD), Eijssink (PvdA) en Knops (CDA). Namens de Eerste Kamer namen de leden Van Kappen (VVD), Knip (VVD), Vliegthart (SP) en Marcel de Graaff (PVV) deel aan de vergadering. Het oud-lid van de Eerste Kamer Van Driel (PvdA) maakte ook deel uit van de delegatie. Hij was in november 2010 voor de periode van een jaar benoemd als rapporteur van de Commissie voor economie en veiligheid en had tijdens de Voorjaarszitting in Bulgarije een concept-rapport gepresenteerd, dat tijdens de 57ste jaarvergadering in definitieve vorm diende te worden besproken. Hoewel de heer Van Driel de Eerste Kamer inmiddels had verlaten, heeft de Nederlandse delegatie besloten om hem – conform de mogelijkheid die het reglement van de NAVO Assemblée daartoe biedt – in staat te stellen zijn werk als rapporteur af te maken.

Afghanistan stond prominent op de agenda van deze jaarvergadering: in alle vijf commissies werden rapporten besproken over de transitie en in de vergadering van de NAVO-Rusland Parlementaire Commissie werd de geopolitieke constellatie van het conflict geanalyseerd. Tijdens de plenaire zitting op 10 oktober werd een paneldiscussie gevoerd over «gender & security» waarbij een vertegenwoordigster van het Afghan Women's Network uitgebreid inging op de positie van vrouwen in de huidige Afghaanse samenleving. Ook heeft de Assemblée een resolutie aangenomen waarin steun wordt betuigd aan het transitieproces, maar waarin lidstaten ook worden opgeroepen om nationale beslissingen over troepenrugtrekking te coördineren en daarbij rekening te houden met

¹ Alle relevante documenten van de 57ste jaarlijkse vergadering van de NAVO PA zijn te vinden op de website <http://www.nato-pa.int/Default.asp?SHORTCUT=2512>

operationele behoeften. Voorts zijn vijf andere resoluties aangenomen over respectievelijk de politieke transformatie in het Midden-Oosten en Noord-Afrika, steun voor het Libische volk, cybersecurity, de dreiging van biologische en chemische wapens en de gevolgen van de economische crisis en stijgende overheidsschulden voor de strategische positie van Europa. Deze laatste resolutie was ingediend door de heer Van Driel. De heer Knops presenteerde een rapport over de te bouwen raketverdediging van de NAVO, een onderwerp dat ook in Roemenië op veel aandacht kon rekenen. De delegatie is op vrijdag 7 oktober ontvangen op de residentie van de Nederlandse ambassadeur in Roemenië, mevrouw Van Gool en heeft daar een interessante briefing gekregen over de recente politieke ontwikkelingen in het gastland. De delegatieleden zijn ambassadeur Van Gool hiervoor zeer erkentelijk.

NAVO-Rusland Parlementaire Commissie

In de gebruikelijke vergadering van het Standing Committee met een delegatie van het Russische parlement werd uitvoerig gesproken over de regionale politieke verhoudingen in het Afghaanse conflict. Daarvoor was Khalid Pashtoon uitgenodigd, een ondervoorzitter van het Afghaanse Lagerhuis, die schetste hoe de recente moord op Burhanuddin Rabbani, de regeringsvertegenwoordiger die vredesbesprekingen met de Taliban voerde, tot een belangrijke verschuiving in het Afghaanse regeringsbeleid heeft geleid. Als gevolg van een toename in het aantal grote aanslagen heeft de Afghaanse regering besloten de onderhandelingen met de Taliban te staken en in plaats daarvan rechtstreeks met Pakistan te spreken. De Afghaanse regering ziet Pakistan als de belangrijkste sponsor van de Taliban en meent dat dit land achter veel van de aanslagen zit. Hoewel de situatie op het platteland zou verbeteren, schetste de heer Pashtoon een somber beeld van de veiligheidssituatie in met name de zuidelijke steden. Het voorkomen van meer aanslagen vereist diplomatieke druk op Pakistan, zo stelde hij. De Pakistaanse geheime dienst heeft een dertigjarige geschiedenis van interventie in Afghaanse zaken, beweerde hij.

De heer **Ormel** vroeg naar aanleiding van het betoog van de heer Pashtoon naar de strategische belangen van de landen in de regio. Is er sprake van een nieuwe «Great Game» in dit deel van Azië? Wat is de rol van China daarin en aan wie verleent dit land steun, zo vroeg hij. En wat zou er in deze context gedacht moeten worden van een groeiende Russische invloed in Afghanistan? De heer Pashtoon wees op de goede banden tussen Afghanistan en India en het recente bezoek van president Karzai aan New Delhi. Overigens was het volgens hem toeval dat dit plaatsvond kort na de aanslag op het ISAF hoofdkwartier; het bezoek stond al langer gepland. Hij wees erop dat de groeiende Amerikaanse druk op Pakistan na deze aanslag onmiddellijk was beantwoord met signalen van China en Iran dat zij Pakistan steunden. Volgens de heer Pashtoon zou er voor 2014 rust en veiligheid in Afghanistan kunnen worden gerealiseerd als Pakistan ervan overtuigd kan worden dat het de steun aan de Taliban moet staken. In het verleden is immers al gebleken dat Pakistan zijn strategie aanpast als de internationale coalitie de druk opvoert, aldus de ondervoorzitter. Al Qaida is na de dood van Bin Laden verzwakt, maar werkt nog steeds samen met de Taliban en Pakistan, meende hij. Hij stelde dat Afghanistan open zou staan voor meer Russische betrokkenheid. Rusland kent het land goed, heeft er lange ervaring en veel Afghaanse officieren zijn opgeleid in de Sovjet-Unie. Daarnaast kampt Rusland met dezelfde problemen als Afghanistan, te weten moslimextremisme en drugs. Op basis van deze gedeelde ervaring zouden de Russen Afghanistan behulpzaam kunnen zijn. Een vertegenwoordiger van de Russische delegatie beaamde dat zijn land zich zorgen maakt om de drugsmokkel en over het groeiend aantal aanslagen na de

dood van Bin Laden, vooral waar dit geweld dichterbij de grens met Rusland komt. De beperkingen van militaire operaties in het oplossen van deze problemen waren inmiddels voldoende gebleken, meende hij. Hij pleitte voor meer «gouvernementele» betrokkenheid. Hij verwees naar Afghanistan's lidmaatschap van de Beweging van Niet-gebonden Landen tijdens de Koude Oorlog. Wellicht zou zo'n neutrale houding een optie zijn voor Afghanistan na 2014, suggereerde hij.

Commissievergaderingen

Op zaterdag 8 en zondag 9 oktober werden in totaal vijftien rapporten besproken in de vijf vakcommissies van de Assemblee. Deze rapporten waren in een eerste ronde al gepresenteerd tijdens de Voorjaarszitting in Bulgarije¹. Naar aanleiding van enkele van deze rapporten werden resoluties opgesteld, waarover na bespreking in de commissies plenair gestemd werd. Een samenvatting van de presentaties volgt hieronder:

Politieke Commissie

- *The Rise of China and Possible Implications for NATO (rapporteur: Assen Agov, Bulgarije):* Mede naar aanleiding van een recent bezoek dat een delegatie van de Assemblee aan China had gebracht, stelde de rapporteur dat het Chinese buitenlands beleid erop gericht is om binnenlandse economische groei te bevorderen door middel van internationale samenwerking en de bevordering van vrede en stabiliteit. China wil op basis van gelijkwaardigheid banden met andere landen onderhouden. Het zijn vooral de complexe en continue binnenlandse veranderingen die de rol van China in de internationale politiek bepalen. Maar hoewel het land zich naar buiten toe zelfbewust, krachtig en soms zelfs assertief opstelt, noemde de heer Agov de binnenlandse situatie in toenemende mate complex en verwarrend. Terwijl de Volksrepubliek zich openlijk heeft gecommitteerd aan vreedzame ontwikkeling, bouwt zij tegelijkertijd in rap tempo haar militaire arsenaal uit. De modernisering van de Chinese strijdkrachten zorgt voor onrust bij de landen in de regio, met name in Japan. Ook de NAVO merkt hiervan de gevolgen. De rapporteur suggereerde dan ook dat, gelet op deze recente ontwikkelingen, de NAVO en China meer regulier contact met elkaar zouden moeten hebben dat vooral gericht is op meer institutionele transparantie en uitwisseling van informatie. Aangezien beide een aantal veiligheidsbelangen delen, zoals in Afghanistan, zou op termijn wellicht de mogelijkheid onderzocht kunnen worden van beperkte beleidscoördinatie, eventueel met inbegrip van de partnerlanden van de NAVO.
- *Belarus – A Difficult Partner (rapporteur: Daniel Bacquelaine, België):* Hoewel Belarus nog steeds deelneemt aan het «Partnership for Peace»-programma van de NAVO, blijft het land een moeilijke partner voor het Westen, zeker sinds de gewelddadige wijze waarop de protesten zijn neergeslagen tegen de uitslag van de presidentsverkiezingen van december 2010. Daar waar de relatie met Belarus vaak wordt gezien als een verlengstuk van de verhouding met Rusland, suggereerde de Belgische rapporteur dat het wellicht verstandiger is om Belarus als een land te zien dat een eigenstandige rol kan spelen in de Europese veiligheidspolitiek. Zowel de NAVO als de EU blijven bezorgd over de mensenrechtensituatie in het land en hebben sancties getroffen tegen leidinggevende figuren van het regime. De heer Bacquelaine pleitte voor een open dialoog met Belarus, maar wel op conditionele basis. De NAVO en de EU moeten daarin met één stem spreken en sterk aandringen op democratische hervormingen en respect voor mensenrechten. Zolang het regime in het land zijn koers

¹ Zie het verslag van de Voorjaarszitting 2011, Kamerstuk 19 291, nr. 48.

niet drastisch bijstelt, de repressie van politieke opposenten niet beëindigt en geen politieke en economische hervormingen doorvoert, kan er in de relatie met het Westen echter geen terugkeer zijn naar het niveau van voor december 2010, aldus de rapporteur.

- *Afghanistan – the Regional Context (rapporteur: John Dirby Paulsen, Denemarken)*: Net als in de NAVO-Rusland Parlementaire Commissie werd ook in deze presentatie uitgebreid stilgestaan bij de rol van regionale politieke belangen in Afghanistan. Volgens de Deense parlementariër zouden alle regionale grootmachten belang hebben bij een stabiel en veilig Afghanistan en ligt een regionale benadering van de situatie dan ook voor de hand. De regionale verhoudingen zijn echter ook complex en gespannen, bijvoorbeeld door het conflict in Kashmir en het nucleaire programma van Iran. De buurlanden van Afghanistan lijken de NAVO te willen zien slagen noch falen en de samenwerking met deze regionale partners is dan ook in wisselende mate succesvol. Met name de relatie met Pakistan is onevenwichtig. De heer Paulsen bepleitte een eenduidig beleid van de NAVO-lidstaten ten aanzien van de buurlanden van Afghanistan. Daarbij zouden zowel bestaande partnerschappen moeten worden uitgebreid als de politieke dialoog moeten worden geïnitieerd met landen waarmee de NAVO tot op heden formeel geen contact heeft. Na de terugtrekking van ISAF uit Afghanistan zal de VN waarschijnlijk een grotere rol krijgen in het land en die moet ook tot uiting komen in meer betrokkenheid bij de buurlanden. Gelet op de complexiteit van de verhoudingen en de uiteenlopende agenda's van deze landen, zal de ontwikkeling van een gemeenschappelijke, positieve benadering van Afghanistan echter een lastig en langdurig proces zijn, zo concludeerde hij.

Commissie voor wetenschap en technologie

- *Countering Biological and Chemical Threats: The Way Forward (rapporteur: David Scott, Verenigde Staten)*: De rapporteur constateerde dat het internationale kader voor beheersing, ontwapening en non-proliferatie van chemische wapens vrij stevig is in vergelijking met de mechanismen die de risico's van biologische wapens moeten beheersen. Hij blikte vooruit op de zevende «review» conferentie van het Biologische en Toxische Wapens Verdrag in december 2011 als het moment om dit regime te versterken. Ondanks internationale handhaving blijven biologische en chemische wapens een angstaanjagend veiligheidsrisico vormen, aldus de heer Scott, die dan ook een aantal aanbevelingen deed om de kans op incidenten te verkleinen. Zo pleitte hij voor het versterken van de «Implementation Support Unit» van het Biologische en Toxische Wapens Verdrag, de wereldwijde ratificatie van de conventies inzake chemische en biologische wapens, de vernietiging van bekende voorraden chemische wapens en maatregelen ter bestrijding van terrorisme en ter bevordering van bioveiligheid en crisisrespons. Tot slot leek het de heer Scott ook noodzakelijk dat er meer financiering zou komen voor onderzoek en ontwikkeling van beschermende maatregelen.
- *Food and Water Security: Implications for Euro-Atlantic Security (rapporteur: Philippe Vitel, Frankrijk)*: De beschikbaarheid van voedsel en water kan rechtstreekse gevolgen hebben voor politieke veiligheidsvraagstukken, aldus de Franse parlementariër. De voortdurende honger in de Hoorn van Afrika en de stijging van wereldwijde voedselprijzen in 2007/2008 en begin dit jaar vormden hiervan naar zijn mening een goede illustratie. In zijn rapport analyseerde hij de trends op korte en lange termijn in de voedsel- en watervoorziening met betrekking tot de wereldwijde veiligheidssituatie. Daarbij kwam de

vraag aan de orde welke rol wetenschap en technologie kunnen spelen in een beter beheer van schaarse middelen en wat de relatie is met een toenemende vraag naar energie, met de internationale financiële verhoudingen en met klimaatverandering. Tot slot kwam een aantal «worst case scenarios» vanuit het perspectief van de NAVO aan de orde.

- *Countering the Afghan Insurgency: Low-Tech Threats, High Tech Solutions (rapporteur: Pierre Claude Nolin, Canada)*: In dit rapport lag de focus op een aantal technologische aspecten van de militaire strijd tegen de opstandelingen in Afghanistan, in het bijzonder de dreiging van geïmproviseerde explosieve constructies («Improvised Explosive Devices») en de hoogtechnologische tegenmaatregelen die ISAF hiertegen treft. Ook werd geanalyseerd welke bijdrage onbemande vliegtuigjes en grondvoertuigen leveren in de strijd tegen de terroristen in Afghanistan. Daarbij werd uitgebreid ingegaan op de controverse rond het gebruik van zogenaamde «drones» in Pakistan, dat strikt genomen niet tot de ISAF-missie behoort, maar daar wel degelijk invloed op heeft. De technologie van het slagveld verandert voortdurend, stelde de heer Nolin, en de NAVO moet zich flexibel tonen om in operationeel opzicht bekwaam te blijven.

Commissie voor de civiele dimensie van veiligheid

- *Information and National Security (rapporteur: Lord Jopling, Verenigd Koninkrijk)*: De Britse parlementariër belichtte drie invalshoeken van waaruit de NAVO te maken heeft met cyberveiligheid: de veranderde notie van geheimhouding in internationale betrekkingen, het vermogen van «social media» om grensoverschrijdende verbanden te leggen die zich op uiteenlopende manieren kunnen manifesteren en directe cyberaanvallen op NAVO-lidstaten. Het bondgenootschap zou initiatieven moeten steunen om tot universele gedragsnormen voor het cyberdomein te komen. Dat kan door samenwerking te zoeken met de private sector en met de EU, meende Lord Jopling, maar ook door haar cyberbeleid in te bedden in een militaire paraatheid die past bij de realiteit van het informatietijdperk. Cyberveiligheid is geen doel op zich, maar past in het concept van «network enabled capabilities» van de NAVO, aldus de Britse rapporteur. Daarbij moet een goede balans gevonden worden tussen de voordelen die ict de strijdkrachten kan bieden en beschermingsmaatregelen tegen cyberdreigingen. Lord Jopling sloot niet uit dat artikel vijf ooit zou moeten worden toegepast in geval van een cyberaanval. In praktische zin drong hij aan op goede bescherming van de fysieke infrastructuur die in relatie staat tot het cyberdomein en op een herbezinning van het beleid ten aanzien van het on-line archiveren van belangrijke informatie. Noodzakelijke beveiligingsmaatregelen mogen echter geen inbreuk maken op de fundamentele waarden en principes van de Euro-Atlantische gemeenschap, waarschuwde hij. Strengere beveiliging dient vergezeld te gaan van maatregelen ter borging van democratisch toezicht.
- *Post-Orange Ukraine: Internal Dynamics and Foreign Policy Priorities (rapporteur: Lucio Malan, Italië)*: De Italiaanse parlementariër beschreef de ontwikkelingen in Oekraïne sinds de verkiezing van president Janoekovitsj in februari 2010, in het bijzonder waar deze betrekking hadden op het «veiligheidsdeficitiet» in Oost-Europa (waarbij ook de situatie in Moldavië betrokken werd). De lakmoesproef voor een land in transitie is de vastbeslotenheid van de nieuwe regering om het democratisch proces te beschermen en om niet tussentijds de spelregels te veranderen, was zijn stelling. Oekraïne moet deze test nog doorstaan, aldus de heer Malan. De vervolging van

sleutelfiguren uit de oppositie en een verslechterende mediasituatie vond hij zorgwekkend. Ook de aanvankelijke oriëntatie van president Janoekovitsj op het Oosten en een wetsvoorstel dat Oekraïne zou verhinderen om zich bij een internationale coalitie aan te sluiten, baarden zorgen. De Euro-Atlantische gemeenschap respecteert het recht van Oekraïne om eigen strategische keuzen te maken, aldus de rapporteur, maar daar moet dan wel een democratisch binnenlands debat aan ten grondslag liggen op basis van vrijheid van meningsuiting. Het zou van belang zijn dat de NAVO goede relaties met Oekraïne onderhoudt, vond hij, en daarbij zou volop moeten worden ingezet op steun voor de democratische processen in het land.

- *Governance Challenges in Afghanistan – an Update (rapporteur: Vitalino Canas, Portugal):* Volgens de Portugese parlementariër zou de internationale gemeenschap meer aandacht moeten besteden aan goed bestuur in Afghanistan, naast de aandacht die er nu is voor veiligheid en ontwikkeling in het land. Er is een strategie voor lange termijn nodig om alle bestuurslagen in het land te verbeteren, vond hij. Een dergelijke brede strategie moet een levendige «civil society» stimuleren, bevordert geletterdheid en onderwijs, creëert een juist evenwicht tussen de verschillende machten binnen de overheid en loopt tot ver na 2014. De heer Canas deed hiertoe een aantal concrete voorstellen, zoals steun aan het Afghaanse parlement ter versterking van zijn onafhankelijke rol in het politieke systeem, de bevordering van de ontwikkeling van een partijensysteem en het op zo kort mogelijke termijn organiseren van lokale verkiezingen. Naast meer financiering voor trainingsprogramma's voor ambtenaren pleitte hij ook voor bescherming van anticorruptie-instituten tegen politieke druk. Organisaties in de «civil society» zouden geleidelijk aan minder verbonden moeten zijn met buitenlandse actoren, vond hij. De heer Canas schreef in zijn rapport over alternatieven voor de «poppy»-teelt. Dit bracht de heer **Ormel** ertoe te herinneren aan de hulp die Nederland op dit terrein heeft geboden in de vorm van de teelt van saffraan. Daarbij bleken het gebrek aan veiligheid, infrastructuur, coördinatie en ervaring echter grote struikelblokken. Het is van belang om Westerse agrarische kennis beter te delen met de Afghanen, vond hij, om te komen tot een plan voor «food security» dat bijdraagt aan de algehele veiligheid in Afghanistan. De heer Ormel greep een discussie over de training van Afghaanse ambtenaren aan om een toelichting te geven op de Nederlandse bijdrage aan de politietrainingsmissie in Kunduz. Hij legde uit dat Nederland daarbij een duidelijk onderscheid maakt tussen training van Afghaanse politie en van het Afghaanse leger. Het leger wordt ingezet in de strijd tegen de Taliban, terwijl de politie overheidsregels en wetgeving handhaaft en op die manier bijdraagt aan de «rule of law». Voor de toekomst van Afghanistan is het cruciaal dat er een politiekader gevormd wordt dat essentiële politietaken kan uitvoeren, zo stelde hij. De heer Canas zegde toe zijn rapport zo aan te passen dat aan deze opvatting recht gedaan werd.

In de commissie gaf de heer Iulian Fota, adviseur van de Roemeense president, toelichting op de regio's die door Roemenië van strategisch belang worden geacht. In een panorama van het Roemeense buitenlands beleid beschreef hij de verhouding met Rusland (waarbij hij stelde dat de veiligste grens van Rusland die met het Westen is), de goede Roemeense betrekkingen met Kazachstan en Oezbekistan, de inspanningen van zijn land in de NAVO-operaties in Afghanistan en de Roemeense bijdragen aan «peacekeeping» in het Midden-Oosten. De heer Fota legde veel nadruk op het belang van territoriale integriteit van Moldavië en Georgië. Dit bracht de heer **Ormel** tot een vraag over

de Roemeense visie op Kosovo, waarvan Roemenië de onafhankelijkheid niet erkend heeft. Ook vroeg hij hoe Roemenië aankeek tegen de Olympische Spelen van volgend jaar in Sochi, die Rusland in de buurt van het «frozen conflict» in Abchazië organiseert. Tot slot wees de heer Ormel erop dat Roemenië, dat goede relaties met zowel Israël als Turkije onderhoudt, wellicht een bemiddelende rol kan spelen in de oplopende spanning tussen beide landen. Inzake Kosovo vond de heer Fota dat vrede en stabiliteit in de Balkan de prioriteit moesten krijgen en dat de dialoog belangrijker is dan de onafhankelijkheid van een Kosovaarse staat. Hij beloofde dat Roemenië Rusland volop zou steunen in de organisatie van de Olympische Spelen; zo'n sportevenement was immers een uiting van vredelievendheid, vond hij. De heer Fota bevestigde de goede relatie van zijn land met Turkije en Israël.

Commissie voor defensie en veiligheid

- *Transition in Afghanistan: Assessing the Security Effort (rapporteur: Sven Mikser, Estland):* Aan de hand van het rapport van rapporteur Mikser besprak de commissie de transitie in Afghanistan en de ontwikkeling van de veiligheidssituatie in het land. Men bekeek de stand van zaken in bepaalde steden en provincies waarin de verantwoordelijkheid voor de veiligheid in de loop van dit jaar inmiddels volledig aan Afghaanse autoriteiten is overgedragen. Daarbij werd de impact van ISAF-operaties op de opstandelingen en Al Qaida geanalyseerd, evenals de instelling van zogenaamde «stabiliteitszones» en de opbouw van de Afghaanse Nationale Veiligheidstroepen. Ook de rol van particuliere beveiligingsbedrijven in Afghanistan kwam aan de orde en pogingen om de drugsproblematiek aan te pakken.
- *Missile Defence: the Way Ahead for NATO (rapporteur: **Raymond Knops, Nederland**):* De heer Knops zette het debat met de commissie voort over het raketschild van de NAVO. Hij wees op belangrijke recente ontwikkelingen, zoals het besluit van Turkije om een radar als onderdeel van het systeem op haar grondgebied te plaatsen en het besluit van Roemenië om in 2015 Amerikaanse onderscheppingsraketten te stationeren. Ook Polen heeft toegezegd om dergelijke raketten te plaatsen, die vanaf 2018 langs de Baltische kust operationeel zullen zijn. Een Amerikaans-Nederlands-Duitse test in augustus met Aegis-schepen en Patriot-raketten heeft aangetoond dat Amerikaanse en Europese systemen samen kunnen werken om een eventuele raketaanval af te slaan en ook Spanje zet Aegis-schepen in ten behoeven van het raketschild. De heer Knops geloofde dat zinvolle samenwerking op het gebied van raketverdediging tot een doorbraak zou kunnen leiden in de relatie van de NAVO met Rusland. Hij erkende dat er meningsverschillen zijn, maar compromisbereidheid zou volgens hem een hoger doel kunnen dienen. Het zou nodig zijn om twee aparte raketverdedigingssystemen te bouwen. De veiligheid van de bondgenoten kan immers niet in handen van een niet-lidstaat worden gelegd. Maar de NAVO heeft al een politieke verzekering gegeven dat het systeem niet tegen Rusland gericht is. De heer Knops wees daarbij op de open uitnodiging aan de Russen om deel te nemen aan de realisatie van twee gezamenlijke centra voor gegevensuitwisseling, «early warning», dreigingsanalyses en gemeenschappelijke oefeningen. Samenwerking op deze wijze is de beste garantie voor Rusland om transparantie te verkrijgen. Raketverdediging moet bekeken worden in de context van de «Defence and Deterrence Posture Review» van de NAVO, waartoe besloten is op de top van Lissabon. Waar bijna alle lidstaten hebben moeten besluiten tot grote bezuinigingen op de defensiebudgetten, zou de afhankelijkheid van kernwapens groter kunnen worden. De meeste bezuinigingen treffen

immer de conventionele strijdkrachten. Daarmee kan het doel van «global zero», een wereld zonder kernwapens, lastiger te realiseren worden. De ontwikkeling van het raketschild en een eventueel betere relatie met Rusland als gevolg daarvan zouden, zo hoopte de heer Knops, er op termijn echter toe kunnen bijdragen dat de condities worden gecreëerd om toch concrete stappen te zetten naar een wereld zonder nucleaire wapens.

Het lid **Eijsink** vroeg de heer Knops naar aanleiding van zijn presentatie of het debat in de NAVO over samenwerking niet te veel gericht is op kernwapens. Gaat dit niet ten koste van samenwerking op het gebied van conventionele wapens, waar de secretaris-generaal van de NAVO onlangs nog een lans voor brak? De heer Knops erkende dat de bezuinigingen op defensiebudgetten inderdaad ook noodzaken tot meer samenwerking op het gebied van conventionele wapens. De bezuinigingen zouden volgens hem niet moeten leiden tot een grotere afhankelijkheid van kernwapens. In reactie op een interventie van de Franse delegatie, die uitlegde waarom Frankrijk niet participeert in de raketverdediging, stelde de heer Knops dat het raketschild een hoeksteen vormt van de NAVO-verdediging («deterrence posture»). Hij nam een amendement over van de Amerikaanse afgevaardigde Turner, dat tot strekking had duidelijk te stellen dat de verplaatsing van kernwapens binnen het NAVO-grondgebied niet tot een fundamentele verandering van deze afschrikingscapaciteit zou leiden. In reactie op een pleidooi van de Russische delegatie om de dreiging van ballistisch raketten vooral pragmatisch te benaderen, zei de heer Knops dat samenwerking tussen Rusland en de NAVO de beste manier is om tot een pragmatische aanpak te komen. Hij wees erop dat de NAVO Rusland al een garantie heeft gegeven dat het systeem nooit offensief gebruikt zal worden. De vraag hoe «command & control» hierover worden georganiseerd, is voor iedereen belangrijk, zei hij, maar NAVO-lidstaten zijn er nog niet aan toe om hierover al beslissingen te nemen.

- *NATO Operations under a New Strategic Concept and the EU as an Operational Partner (rapporteur: Nicole Ameline, Frankrijk)*: In dit rapport werd de stand van zaken opgemaakt in een aantal lopende NAVO-operaties, vooral die in Libië. Het nieuwe Strategisch Concept uit 2010 stelt ambitieuze doelen voor NAVO-operaties, maar het hangt uiteindelijk van de collectieve wil van de lidstaten af of zij bereid zijn dergelijke operaties te financieren en uit te voeren, aldus mevrouw Ameline. Speciale aandacht moet daarbij besteed worden aan de relatie met de Europese Unie als operationele partner. De Franse rapporteur stelde dat het huidige klimaat van financiële soberheid noodzaakt tot het stellen van prioriteiten in de bepalingen die zijn opgenomen in het Strategisch Concept. Transparantie van defensieplanning en cohesie van de alliantie zouden daarbij wat haar betreft voorrang moeten krijgen. Daar waar tijdens de top van Lissabon veel aandacht is besteed aan de voorbereiding op nieuwe, non-conventionele dreigingen, heeft Operatie «Unified Protector» duidelijk gemaakt dat de NAVO ook vandaag de dag nog met conventionele conflicten wordt geconfronteerd, concludeerde zij.

Commissie voor economie en veiligheid

- *Confronting a Difficult Fiscal Environment: the Economic and Security Implications of Fiscal Consolidation (rapporteur: Simon van Driel, Nederland)*: De heer Van Driel beschreef het risico van strategische irrelevantie dat Europa en de Verenigde Staten zouden lopen als gevolg van de schulden crisis, politieke polarisatie en bestuurlijke verlamming in combinatie met de snelle ontwikkeling van niet-

Westerse landen. De fiscale problemen in het Westen leiden tot zware druk op defensiebudgetten en met name de Europese defensiecapaciteit dreigt daardoor te worden uitgehold. De heer Van Driel herinnerde aan de recente waarschuwing van scheidend minister van Defensie Gates van de Verenigde Staten dat de Europese NAVO-lidstaten meer collectieve veiligheidstaken op zich dienen te nemen. Europa moet met essentiële militaire capaciteiten beter invulling geven aan haar bondgenootschap met de Verenigde Staten. In politiek opzicht zou dit volgens de heer Van Driel betekenen dat defensie-uitgaven verdedigd moeten worden in een tijd van financiële versoering, maar vooral dat uitgaven aan militaire middelen optimaal worden benut. Dit betekent Europese en trans-Atlantische defensie-integratie. In zijn resolutie deed de rapporteur enkele aanbevelingen, zoals het tegengaan van structurele begrotingstekorten en het verminderen van de schuldenlast. Bezuinigingen op defensie moeten voorzichtig en intelligent worden doorgevoerd, vond hij. Daarnaast zou het internationale monetaire systeem moeten worden hervormd om grote onevenwichtigheden in de huidige verhoudingen tegen te gaan. Onaanvaardbare hoge werkloosheidscijfers moeten worden bestreden en internationale ontwikkelingshulp zou vooral als een kosteneffectieve veiligheidsinvestering moeten worden gezien. Bovenal vond de heer Van Driel efficiëntere defensiesamenwerking tussen de NAVO-landen geboden. Secretaris-generaal Rasmussen werd verzocht om drie werkgroepen in te stellen: één die terreinen zou kunnen identificeren waarop NAVO-landen kunnen samenwerken, één die de consultatie over defensiebezuinigingen in de verschillende landen zou kunnen verbeteren en één die samenwerking op het gebied van aankoop zou kunnen bevorderen. De rapporteur besloot met een klemmend pleidooi voor meer samenwerking tussen de NAVO en de EU op het gebied van defensie en veiligheid. De gebrekkige samenwerking van dit moment kunnen wij ons simpelweg niet meer veroorloven, concludeerde hij. In de discussie die op deze presentatie volgde merkte het Italiaanse delegatielid Lannutti op het eens te zijn met de stelling van de heer Van Driel dat landen hun begrotingstekorten moeten terugdringen, maar hij voegde eraan toe dat het merkwaardig was dat drie grote «rating agencies» landen kunnen maken en breken zonder ooit een vergunning te hebben gekregen om uitspraken over hun kredietwaardigheid te doen. De heer Van Driel zei het daarmee eens te zijn, maar benadrukte dat het allereerst noodzakelijk is dat landen begrotingsdiscipline betrachten en hervormingen doorvoeren. De heer Nordtun van de Noorse delegatie merkte op dat de NAVO-lidstaten een voorbeeld zouden kunnen nemen aan het samenwerkingsverband van Noorwegen, Zweden, Finland, Denemarken en IJsland, de Nordic Defense Cooperation, en dat zij meer aan «smart defense» zouden moeten denken. Veel discussie ontstond naar aanleiding van een amendement van de Turkse delegatie dat bedoeld was om het pleidooi voor meer samenwerking tussen EU en NAVO af te zwakken. De heer Van Driel gaf daarop nogmaals te kennen er sterk aan te hechten dat er naar nieuwe manieren wordt gezocht om deze relatie te verbeteren en stelde voor dat aldus in het rapport op te nemen. De rest van de commissie schaarde zich in een stemming over dit punt achter hem, waarbij de Turkse delegatie overigens tegen stemde.

- *Finding Workable Solutions in Afghanistan: The Work of the International Community in Building a Functioning Economy and Society (rapporteur: Jeppe Kofod, Denemarken):* De Deense parlementariër analyseerde het hernieuwde beleid van de internationale gemeenschap ten aanzien van Afghanistan sinds 2010, waarbij de bestrijding van de opstandelingen zich vooral op de bevolkingscentra richt en de buitenlandse hulp aanzienlijk toegenomen is. Hij bekeek vooral de

economische dimensie van dit beleid, waarin de ambitie is om tot betere coördinatie van de hulp te komen. De opbouw van een goed functionerend economisch systeem in Afghanistan wordt door verschillende dilemma's geplaagd. Zo is er een spanning tussen ontwikkelingshulp en militaire inspanningen. Ook corruptie en de handel in drugs belemmeren de opbouw van een gezonde economie en dragen bij tot een gebrek aan investeringen. Voorts is de coördinatie van de ontwikkelingshulp nog steeds niet optimaal, beweerde de heer Kofod.

In aanvulling op dit rapport werd een presentatie gegeven door professor Sultan Barakat, directeur van de «Post-war Reconstruction and Development Unit» van de Universiteit van York, over de vooruitzichten voor de ontwikkeling van Afghanistan na afloop van het huidige conflict, gebaseerd op uitgebreid cijfermatig onderzoek sinds 2001. Naar aanleiding van dit betoog vroeg de heer **Van Driel** hem of hij een inschatting kon geven van de situatie in Afghanistan in 2020. De heer Barakat zag twee mogelijkheden. Ofwel Afghanistan staat er dan slechter voor dan nu en slechter dan de omliggende landen, omdat het land zich in een neerwaartse spiraal bevindt, ofwel Afghanistan houdt gelijke tred met de regionale ontwikkelingen dankzij de terugkeer van jonge, (in het Westen) hoogopgeleide Afghanen. De heer **Bosman** vroeg voorts of de opmerking van de heer Barakat dat er in Afghanistan een vorm van democratie moet worden nagestreefd, waarin rekening wordt gehouden met de islam, betekende dat de sharia er kan worden ingevoerd. De heer Barakat antwoordde hierop dat er nooit een Westerse democratie kan worden ingevoerd en dat het Westen rekening moet houden met het belang van landen als Iran, Turkije, Saoedi-Arabië en Qatar voor Afghanistan en niet moet verwachten dat het land zonder meer een van buiten opgelegde liberale agenda uitvoert.

- *The Balkan Economies: Regional Roadblocks, Europe's Distractions and Global Crisis (rapporteur: John Sewel, Verenigd Koninkrijk):* De heer Sewel beschreef de gevolgen van de wereldwijde financiële crisis van 2008 voor de politieke en economische ontwikkeling van Albanië, Bosnië, Kroatië, Macedonië, Kosovo, Montenegro en Servië. Deze Balkanlanden hebben te maken gehad met een vertraagd effect van de crisis, aldus de rapporteur, omdat zij minder geïntegreerd zijn in de financiële wereldmarkt dan hun noordelijke burens, maar zij lijden wel degelijk onder krimpende exportmarkten en een afname van de overgemaakte bedragen van arbeidsmigranten in West-Europa. De uitgangspositie van deze landen was al fragiel als gevolg van hoge werkloosheid, de transitie van centraal gecontroleerde economieën naar markteconomieën, zwakke instituties en de erfenis van recente oorlogen. De crisis in de Eurozone en groeiende weerstand tegen uitbreiding van de EU maken het toekomstperspectief van toetreding voor sommige van deze landen minder gemakkelijk haalbaar. Naast de rol die de EU kan spelen in het structureren van regionale economische trends, beschreef de heer Sewel de noodzaak van verdergaande hervormingen, oprechte regionale verzoening en een agressievere aanpak van corruptie.

Plenaire vergadering

Tijdens de plenaire vergadering op maandag 10 oktober werd de Assemblee toegesproken door onder andere haar eigen voorzitter, het Duitse Bondsdaglid Lamers, de voorzitters van de Roemeense Senaat en het Huis van Afgevaardigden, president Basescu van Roemenië en de secretaris-generaal van de NAVO. Ook was er deze keer – mede op

voorstel van de Nederlandse delegatie – tijd ingeruimd op de plenaire agenda voor een paneldiscussie over «Gender and Security».

President Băsescu besprak de verschillende uitdagingen waar de NAVO voor staat vanuit Roemeens perspectief. Zijn land toont zich een volwaardige Atlantische partner, vond hij, door te participeren in de missies van KFOR en in Libië en door bij te dragen aan projecten op het gebied van raketverdediging, cyberveiligheid en energiezekerheid. Ook Roemenië ziet zich genoodzaakt tot bezuinigingen op de defensie-uitgaven. Geen staat beschikt momenteel over voldoende middelen om volledig in zijn eigen veiligheid te voorzien en het is dan ook nodig om samen te werken en beschikbare middelen te combineren. De grootste uitdaging voor de NAVO is om meer te doen met minder middelen, aldus de president, en dat vraagt om creativiteit, betrokkenheid en politieke wil om zo daadwerkelijk tot «smart defence» te komen. De situatie in Afghanistan toonde volgens de heer Băsescu hoe de geallieerden vanuit een gemeenschappelijk belang konden samenwerken. De transitie in dat land zou wat hem betrof stap voor stap moeten worden uitgevoerd, afhankelijk van de situatie op de grond. Na het succes van de NAVO in Libië vond president Băsescu dat de EU een belangrijke rol zou moeten spelen in de stabilisatie van het land. Hij waarschuwde daarbij vooral voor de mogelijke infiltratie van extremisten. De president refereerde met trots aan de recente bilaterale overeenkomst van zijn land met de Verenigde Staten om onderscheppingsraketten te plaatsen als onderdeel van het raketverdedigingsschild van de NAVO. Dit systeem zou volgens hem een essentieel onderdeel van de afschrikingscapaciteit van de alliantie vormen. Vooral voor Zuidoost-Europa zou het systeem grote waarde hebben, omdat met name deze regio kwetsbaar zou zijn voor de proliferatie van ballistische wapens. Het zal nog enkele jaren duren voordat het hele systeem operationeel is, maar volgens de president zou er tijdens de NAVO-top in Chicago van mei 2012 al een verklaring worden afgelegd over de interim capaciteit. Inzake de verdediging tegen cyberaanvallen deed president Băsescu vervolgens een gepassioneerde oproep aan de verzamelde parlementariërs om de Boedapest Conventie inzake Cybercrime uit 2001 te ratificeren. De akkoorden van de NAVO inzake de partnerschappen voor vrede zouden volgens hem geharmoniseerd moeten worden. Hij achtte deze partnerschappen cruciaal in de nieuwe veiligheidsomgeving waarin de alliantie verkeert. Daarin moet stevig worden ingezet op de politieke dialoog met verschillende soorten partners over nieuwe uitdagingen als cyberveiligheid en energiezekerheid. Roemenië heeft zich gecommitteerd aan de Euro-Atlantische integratie van Zuidoost-Europa, ook omdat deze regio een brug vormt naar de bredere regio van de Zwarte Zee. De toezeggingen die tijdens de NAVO-top in Boekarest van 2008 waren gedaan, vond hij in dit kader nog steeds relevant en zouden het beste kunnen worden vorm gegeven met praktische, resultaatgerichte projecten. Hij sprak zijn steun uit voor de territoriale integriteit van Georgië en Moldavië en drong aan op interne hervormingen in dit laatste land. Kosovo zou zijn land niet erkennen zolang er geen akkoord is tussen Belgrado en Pristina. De relatie met Rusland, tot slot, zou de NAVO volgens president Băsescu kunnen verbeteren door in praktische zin samen te werken in Afghanistan en in de bestrijding van proliferatie van massavernietingswapens, terrorisme en piraterij. Uiteraard zou ook raketverdediging goede mogelijkheden voor samenwerking bieden, maar wel op basis van twee aparte systemen. Secretaris-generaal Rasmussen sprak in zijn rede over het belang van degelijk financieel beleid als een vorm van degelijk veiligheidsbeleid. Grote begrotingstekorten en hoge schulden maken een land kwetsbaar, stelde hij. De alliantie moet zich bezinnen op de wijze waarop zij de beste defensie krijgt voor een betaalbare prijs. Hij hanteerde daarbij de steekwoorden capaciteiten («capabilities»), verbondenheid («connectivity») en toewijding («commitment»). Wat de capaciteiten van de

NAVO-lidstaten betref, constateerde hij dat het verschil tussen de Verenigde Staten en de overige bondgenoten steeds groter wordt. Tijdens de operatie in Libië werd duidelijk dat het succes daarvan afhing van capaciteiten die alleen de Verenigde Staten in huis had, zoals onbemande vliegtuigjes en surveillance- en inlichtingenmiddelen. Er hoeft niet méér geld aan capaciteitsontwikkeling te worden uitgegeven, aldus de secretaris-generaal, maar het beschikbare geld moet beter worden besteed. Dat betekent: prioriteiten stellen, specialiseren en multinationale oplossingen zoeken. NAVO-landen hebben al aangetoond dit te kunnen, meende de heer Rasmussen, bijvoorbeeld in de gezamenlijke bewaking van het luchtruim van de Baltische staten en de aankoop van drie C17 transportvliegtuigen door tien lidstaten. «Smart defence» werkt alleen in gezamenlijkheid. Verbondenheid zou de NAVO moeten tonen met haar partners en de internationale gemeenschap, maar ook zou de alliantie banden moeten aangaan met nieuwe spelers op het terrein van veiligheid. Het bondgenootschap heeft in de loop der jaren goede relaties opgebouwd met landen in de Mediterrane regio, het Midden-Oosten en de Golfregio. Operatie «Unified Protector» heeft daar vanaf het begin van geprofiteerd, zowel in politieke als in operationele zin. Met name noemde de secretaris-generaal het verdiepen van de betrekkingen met Afghanistan, Japan, Nieuw-Zeeland en Zuid-Korea. Met Rusland zou de NAVO tot een oprecht en strategisch partnerschap moeten komen. Samenwerking in de bestrijding van gezamenlijke bedreigingen, zoals die van de proliferatie van raketten, zou daarvoor goede perspectieven bieden. De NAVO moet toegewijd zijn aan duurzame waarden als vrijheid, democratie en «rule of law», aan de principes van de Verenigde Naties en aan solidariteit en consensus door middel van consultatie en debat, betoogde hij. Tot slot schetste de heer Rasmussen zijn doelstellingen voor de NAVO-top van Chicago in mei 2012: een strategisch plan voor het partnerschap van de NAVO met Afghanistan voor na 2014, een voorstel ter verbetering van de capaciteiten van alle lidstaten, een interim operationele capaciteit voor het NAVO-raketverdedigingssysteem en een herbevestiging van de betrokkenheid van het bondgenootschap bij de Euro-Atlantische integratie en de stabiliteit en veiligheid van aanpalende regio's. Libië, zo hoopte de heer Rasmussen, zou tegen die tijd ook tot één van de partners van de NAVO kunnen worden gerekend.

De heer **Ormel** stelde in het debat met de secretaris-generaal de openbaarheid van de accountantsrapporten van de NAVO aan de orde. Het bondgenootschap kent al sinds de jaren vijftig een externe accountantscontrole van haar financiële verslagen, die wordt uitgevoerd door de International Board of Auditors for NATO (IBAN). De IBAN is alleen verantwoording schuldig aan de Noord-Atlantische Raad, die kan besluiten de verschillende IBAN-rapporten openbaar te maken, maar dat tot nu toe niet doet. De IBAN ziet er niet alleen op toe dat de NAVO-gelden rechtmatig worden uitgegeven, maar ook of die besteding efficiënt en effectief is. De heer Ormel zag daarmee een rol weggelegd voor de IBAN in het streven naar meer efficiëntie en effectiviteit binnen de NAVO. De Nederlandse Algemene Rekenkamer heeft het Nederlands parlement gemeld dat er slechts beperkte vooruitgang wordt geboekt inzake financieel beheer en verantwoording van het bondgenootschap. Goed openbaar bestuur vereist een open en transparante verantwoording van de wijze waarop de contributies van de lidstaten worden besteed, verklaarde de heer Ormel. Waarom zijn de IBAN-rapporten dan niet vrij toegankelijk voor iedereen? Zou de secretaris-generaal zich ervoor willen inzetten dat de Noord-Atlantische Raad instemt met openbaarmaking? De heer Rasmussen zei dit een interessant idee te vinden en persoonlijk sterk voor openheid en transparantie te zijn. Er was volgens hem al veel gebeurd om de financiële controle binnen de NAVO te versterken, waarbij hij als voorbeelden aanhaalde de flexibilisering van het personeelsbeleid

en de vermindering van het aantal posten in de commandostructuur. Maar hij nam goede nota van de suggestie van de heer Ormel. De heer Ormel had dit punt eerder aan de orde gesteld in het Standing Committee (bestuur) van de Assemblee. Hij had zijn collega-parlementariërs daar opgeroepen om in hun eigen parlementen te pleiten voor transparantie van de NAVO-boekhouding. De delegaties van Canada en het Verenigd Koninkrijk hadden dit pleidooi ondersteund en de voorzitter van de Commissie voor economie en veiligheid, de Brit Hugh Bayley, had voorgesteld om een vertegenwoordiger van de Nederlandse Rekenkamer uit te nodigen voor de gezamenlijke commissievergaderingen in februari om een toelichting op deze kwestie te geven. Tijdens een plenaire paneldiscussie over «Gender and Security» vertelden mevrouw Samira Hamidi, directeur van het Afghaanse Vrouwenennetwerk, en Generaal-majoor Karl Engelbrekton, de Zweedse militair vertegenwoordiger bij de EU en de NAVO, op basis van hun dagelijkse werker-
varing over de rol die vrouwen kunnen spelen in conflictgebieden. De wijze waarop NAVO-lidstaten de VN-Veiligheidsraadresolutie 1325 implementeren, was eerder bediscussieerd in de Commissie voor de civiele dimensie van veiligheid op basis van een inventarisatie onder alle ministers van Defensie van de NAVO. Naar aanleiding van deze informatie was de heer **Ten Broeke** gebleken dat er veelvormig was gerapporteerd. Er bleek niet één format te bestaan voor de monitoring van de implementatie van Veiligheidsraadresolutie 1325. Zou het niet nuttig zijn om zo'n standaard format te ontwikkelen, vroeg hij aan de sprekers. Generaal Engelbrekton beaamde dit. Voor alle strategische vragen zijn eenduidige formats nodig, stelde deze. Inzake de rapportage over de positie van vrouwen is veel geleerd van de EU-missie in Congo en tegenwoordig worden er al meer gerichte vragen gesteld. Zijn eigen land, Zweden, beschikt inmiddels over een gender-adviseur op SHAPE. Specifiek aan mevrouw Hamidi vroeg de heer **Ten Broeke** hoe duurzaam zij de verbetering van de positie van vrouwen in Afghanistan achtte. Er bestond voor hem geen twijfel over het belang van voortgang op dit terrein, maar, zo zei hij, in het Nederlands parlement wordt nog wel eens getwijfeld aan de bestendigheid hiervan. Mevrouw Hamidi antwoordde dat de afgelopen jaren vooral geprobeerd is om de positie van vrouwen te verbeteren met projecten in plaats van programma's. Dat leidde inderdaad niet altijd tot bestendiging van de behaalde resultaten en zij pleitte er dan ook voor om meer programmatisch te werken. Dat moet gebeuren in goed overleg met de Afghanen, die het beste kunnen aangeven wat wel en wat niet werkt in hun conservatieve samenleving. Duurzaamheid wordt alleen bereikt als vrouwen zelf in staat zijn om de programma's voort te zetten. Zij wees op een probleem bij pogingen van de internationale gemeenschap om het traditionele systeem van rechtspleging in Afghanistan te versterken. Veel van deze traditionele vormen van rechtspraak pakken nadelig uit voor vrouwen, die dus niet automatisch gebaat zijn bij een versterking van «shura's» en «jirga's».

Resoluties¹

Aan het einde van de zitting nam de Assemblee zes resoluties aan over respectievelijk de transitie in Afghanistan, de strijd tegen biologische en chemische dreigingen, de politieke transformatie in het Midden-Oosten en Noord-Afrika, steun voor de Libische bevolking, cyberveiligheid en de impact van de economische crisis en fiscaal beleid op de strategische positie van Europa. De aanname van deze laatste resolutie was het laatste wapenfeit van de heer Van Driel in de Assemblee. De Italiaanse delegatie vond de tekst aanvankelijk niet ver genoeg gaan in de oproep om tot meer regulering van financiële instellingen en toezicht op banken te komen, maar de Assemblee liet zich overtuigen door het antwoord van de heer Van Driel dat naast de rol van de banken, ook de rol van overheden en

---

¹ De resoluties zijn te vinden op de website:
[http://www.nato-pa.int/
Default.asp?SHORTCUT=2622](http://www.nato-pa.int/Default.asp?SHORTCUT=2622)

parlementen in het ontstaan van de schulden crisis bekeken moet worden. Op het gebied van defensie moeten overheden niet méér uitgeven, maar beter uitgeven, zo concludeerde hij.

Verkiezing van functionarissen van de Assemblée

De heer **Ormel** is tijdens deze sessie herkozen als voorzitter van de subcommissie voor democratisch bestuur in de Commissie voor de civiele dimensie van veiligheid. Mevrouw **Eijssink** is gekozen tot vice-voorzitter van de subcommissie voor toekomstige veiligheids- en defensiecapaciteit in de Commissie voor defensie en veiligheid. De heer **Knops** is herkozen als rapporteur van deze subcommissie en zal in deze capaciteit volgend jaar een rapport over piraterij presenteren. Het Duitse Bondsdaglid Karl Lamers is voor de termijn van een jaar herkozen als president van de Assemblée.

De voorzitter van de delegatie,
Ormel

De griffier van de delegatie,
Westerhoff